

Дошкільна освіта

Освіта дітей раннього та дошкільного віку залишається одним із ключових пріоритетів державної політики, що вкотре підтверджує статус дошкілля як міцного фундаменту системи неперервної освіти (Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року: наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2024 №276).

Одним із ключових пріоритетів діяльності керівників усіх рівнів є забезпечення безпечного та стійкого освітнього середовища, а також безперервності функціонування закладів дошкільної освіти в умовах можливих надзвичайних ситуацій і тривалих відключень електроенергії. Загальні засади підготовки закладу освіти до початку навчального року викладені у листі МОН від 14.05.2026 №1/10243-26 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2026/27 року» https://znayshov.com/News/Details/pidhotovka_do_navchalnoho_roku_2026_27_roku_rekomendatsii_mon

Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2026/2027 навчальному році здійснюється відповідно нової редакції Закону України «Про дошкільну освіту», інших законодавчих і нормативно-правових актів у сфері освіти, захисту прав дитини, охорони дитинства, інклюзивного навчання, безпеки життєдіяльності та організації діяльності закладів освіти в умовах воєнного стану.

Нормативні орієнтири організації освітнього процесу

Основні засади організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти визначені статтею 15 Закону України «Про дошкільну освіту». Освітній процес має забезпечувати реалізацію завдань дошкільної освіти та досягнення дітьми результатів навчання, визначених Державним стандартом дошкільної освіти, дотримання якого «є обов'язковим для всіх закладів дошкільної освіти» (Закон УДО стаття 42). Варто зазначити, що новий Державний стандарт дошкільної освіти, затверджений постановою КМУ від 26.11.2025 №1557, вступає в дію тільки з **1 вересня 2027 року**. Тому у 2026/2027 навчальному році організація освітнього процесу здійснюється з урахуванням положень Базового компоненту дошкільної освіти, затвердженого наказом МОН України від 12.01.2021 № 33, відповідно до перехідних положень законодавства.

Водночас 2026/2027 навчальний рік доцільно розглядати як перехідний етап підготовки до впровадження нового Державного стандарту дошкільної освіти. Це час для професійного ознайомлення педагогів із його вимогами, оновлення змісту

та підходів до освітньої діяльності, аналізу наявного освітнього середовища й поступової підготовки закладу до нових орієнтирів.

Програмно-методичне забезпечення: що важливо врахувати

Із набранням чинності Законом України «Про дошкільну освіту» змінилися підходи до програмного забезпечення діяльності закладу дошкільної освіти. Зокрема, законодавством не передбачено обов'язкового розроблення та затвердження закладом окремого документа під назвою «освітня програма закладу дошкільної освіти». Водночас це не скасовує обов'язковості розроблення Програми розвитку закладу дошкільної освіти, яка визначає стратегічні цілі та пріоритети його діяльності, схвалюється педагогічною радою та затверджується керівником закладу відповідно до вимог законодавства (Закону України «Про дошкільну освіту» статті 38, 39).

Важливо також правильно використовувати оновлену термінологію. Програми, які раніше визначалися як «комплексні», у чинному законодавстві розглядаються як **освітні програми**. Вони охоплюють зміст освітньої роботи за всіма освітніми напрямками, визначеними Державним стандартом дошкільної освіти.

Парціальні програми спрямовані на реалізацію змісту освітньої роботи за одним або кількома освітніми напрямками чи окремими складниками дошкільної освіти. Їх використання дає можливість педагогам поглиблювати окремі напрями роботи та враховувати актуальні освітні потреби дітей.

Одним із важливих принципів організації сучасної дошкільної освіти залишається **академічна свобода педагогічних працівників**. Педагогічні колективи та окремі педагоги можуть розробляти авторські освітні й парціальні програми та використовувати їх в освітньому процесі за умови дотримання встановлених законодавством процедур експертизи та схвалення.

Парціальна програма, розроблена педагогічними працівниками закладу дошкільної освіти для використання виключно в цьому закладі, не потребує зовнішньої експертизи. Вона може використовуватися в освітньому процесі після схвалення педагогічною радою відповідно до статті 16 Закону України «Про дошкільну освіту».

Вибір програм: не кількість, а доцільність

Вибір освітніх та/або парціальних програм для використання в закладі дошкільної освіти належить до повноважень педагогічної ради. Рішення щодо їх використання має враховувати відповідність програм вимогам законодавства,

Державного стандарту дошкільної освіти, освітнім потребам дітей, особливостям організації освітнього процесу та пріоритетам діяльності закладу. Заклад дошкільної освіти має достатню автономію у формуванні власного програмно-методичного поля та може використовувати одночасно кілька чинних освітніх і парціальних програм, якщо це забезпечує цілісність та якість освітнього процесу.

Перелік освітніх і парціальних програм, а також навчально-методичної літератури, що рекомендовані центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки для використання в освітньому процесі ЗДО, розміщено за постійно активним посиланням: <https://goo.gl/17YmaJ> Порядок здійснення експертизи та надання грифів «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» і «Схвалено для використання в освітньому процесі» визначено наказом Міністерства освіти і науки України від 05.06.2023 №675 (зі змінами).

Перед використанням програми або навчально-методичного видання педагогам доцільно перевіряти актуальність його грифа чи рекомендації, відповідність чинному законодавству та змістовим орієнтирам дошкільної освіти.

Оновлення програмного поля дошкільця

Станом на сьогодні перелік чинних освітніх і парціальних програм для закладів дошкільної освіти загалом залишається стабільним. Водночас відбулися окремі зміни, які необхідно врахувати під час формування програмно-методичного забезпечення.

Зокрема, освітня програма «Дитина» для дітей від 2 до 7 років, яка широко використовується в закладах дошкільної освіти Полтавської області, видана в оновленій редакції та отримала новий гриф відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 31 жовтня 2025 року №1432. Закладам, які обрали програму «Дитина», у 2026/2027 навчальному році доцільно використовувати саме її актуальну редакцію.

Окремої уваги заслуговує поява нової освітньої програми **«Країна знань: перші кроки»**, розроблена з орієнтацією на вимоги нового Державного стандарту дошкільної освіти та сучасні підходи до організації освітнього процесу, зокрема STREAM-освіту. Програму презентували її наукові керівники К. Крутій та О. Рейпольська під час IV Міжнародної науково-практичної конференції <https://www.youtube.com/watch?v=YnZ-AIH3w6c> (з 29 хв).

Серед особливостей програми – комплексне навчально-методичне забезпечення, орієнтовне планування освітньої діяльності, робочі зошити для дітей, комплект дидактичних матеріалів та окремий ігровий освітній напрям. Водночас під час ознайомлення з програмою важливо враховувати її поточний статус. За

інформацією розробників, передбачається апробація програми в закладах дошкільної освіти. Тому педагогічним колективам доцільно стежити за офіційною інформацією щодо результатів апробації, проходження експертних процедур та отримання відповідного грифа.

Поряд із новими програмними розробками в практиці дошкільної освіти продовжують використовуватися програмно-методичні комплекси, які мають позитивний досвід практичного застосування в закладах дошкільної освіти. Одним із таких комплексів є **«Впевнений старт»**, спрямований на забезпечення цілісного навчально-методичного супроводу освітньої діяльності педагогів. Зміст комплексу орієнтований на різнобічний розвиток дитини, формування соціальних та емоційних навичок, розвиток емоційного інтелекту, здатності до взаємодії, співпраці та комунікації, а також інших умінь, необхідних для успішної соціалізації та подальшого навчання.

Розробники комплексу здійснюють його систематичне оновлення з урахуванням сучасних освітніх підходів і практичних потреб педагогів. Зокрема, цього року передбачається доповнення проєкту **«Впевнений старт»** парціальною програмою з англійської мови для дітей старшого дошкільного віку та відповідними методичними рекомендаціями. Очікується, що зміст і завдання програми будуть інтегровані до навчально-методичного комплекту для дітей цього віку.

Водночас у практичній діяльності педагогам важливо чітко розмежовувати освітні програми та навчально-методичні й дидактичні матеріали, які використовуються для їх реалізації. Так, навчально-методичні комплекти **«Буду вправним першачком»**, розроблені ТОВ «Видавничий дім «Генеза», не є самостійними освітніми програмами, а можуть виконувати функцію дидактичного та методичного супроводу освітнього процесу за чинними програмами, зокрема **«Дитина»** та **«Українське дошкілля»**. У 2026 році видавництвом також анонсовано новий навчально-методичний комплект для дітей раннього віку.

Різноманіття сучасних навчально-методичних матеріалів розширює можливості педагогів, проте їх добір має бути усвідомленим і методично обґрунтованим. Важливо враховувати відповідність матеріалів обраній освітній програмі, віковим та індивідуальним особливостям дітей, їхнім освітнім потребам та умовам конкретного закладу.

Планування освітньої роботи: право вибору педагога

Щодо планування роботи з дітьми – за педагогами ЗДО зберігається право самостійно обирати форму планування освітньої роботи. Хоча воно прямо не

закріплене в Законі «Про дошкільну освіту», Закон України «Про освіту» гарантує педагогічним працівникам академічну свободу, зокрема *«вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі»* (ст. 54, п. 1).

Щоб вибір форми планування відповідав принципам організації освітнього процесу, доцільно розглядати це питання на засіданні педагогічної ради перед початком навчального року. Якщо зміни у формах планування не передбачаються порівняно з минулим роком, щорічне повторне винесення питання не є обов'язковим.

Планування має бути інструментом професійної діяльності педагога, а не формальним звітом про кількість проведених заходів.

Менше формальності – більше взаємодії: сучасна організація освітнього процесу

Під час організації освітнього процесу у 2026/2027 навчальному році важливо враховувати зміни в нормативному регулюванні організації освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти, зокрема втрату чинності наказом Міністерства освіти і науки України від 02 червня 2025 року № 795, яким визначалося гранично допустиме навчальне навантаження на дитину в закладі дошкільної освіти. Це створює можливості для більшої гнучкості та відходу від формального орієнтування на фіксовану кількість і тривалість окремих занять.

Відтак основним критерієм якості освітнього процесу має бути не кількість проведених занять, а змістовність педагогічної взаємодії, активна участь дитини, її емоційне благополуччя, можливості для самостійної діяльності та створення розвивального, безпечного й мотивувального освітнього середовища.

Особливого значення набуває узгоджена робота всіх педагогічних працівників і фахівців закладу – вихователів, асистентів вихователів, практичних психологів, музичних керівників, інструкторів з фізкультури та інших спеціалістів. Їхня діяльність має бути взаємопов'язаною та інтегрованою в єдиний освітній процес, який розгортається протягом усього перебування дитини в закладі.

Зміст музичної, фізкультурної, мовленнєвої, іншомовної та інших видів діяльності доцільно інтегрувати з іншими освітніми напрямками, пов'язувати з тематикою дня, дитячими інтересами, грою, дослідницькою та творчою діяльністю. Такий підхід дає змогу уникати фрагментарності освітнього процесу, забезпечувати природність і наступність педагогічних впливів та створювати умови для цілісного розвитку дитини.

Англійська мова: новий етап для старшого дошкілля

Відповідно до законів України «Про застосування англійської мови в Україні» та «Про дошкільну освіту» з **1 вересня 2026 року вивчення англійської мови** дітьми старшого дошкільного віку (5–6 років) є обов'язковою складовою освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Для забезпечення цієї вимоги Типовими штатними нормативами закладів дошкільної освіти, затвердженими наказом МОН України від 12 червня 2025 року № 844, передбачено введення посади вчителя англійської мови з розрахунку 0,25 штатної одиниці на кожен групу дітей старшого дошкільного віку. Детальні роз'яснення щодо застосування англійської мови в ЗДО, організаційного забезпечення освітнього процесу, кваліфікаційних вимог та можливих форматів залучення педагогічних працівників містить лист МОН України від 29 липня 2026 року № 1/16388-26: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zastosuvannia-anhliiskoi-movy-v-zakladakh-doshkilnoi-osvity> При цьому варто зауважити, що такі фахівці мають пройти підвищення кваліфікації щодо специфіки роботи саме з дітьми дошкільного віку. Для підтримки професійного розвитку таких педагогів Полтавська академія неперервної освіти ім. М.В. Остроградського планує вже у січні 2027 року розпочати перший модуль освітньої програми курсів підвищення кваліфікації для вчителів та керівників гуртків англійської мови ЗДО (слідкуйте за анонсом на інформаційному сайті ПАНО та в соціальних мережах).

Мовний простір в дитячому садку

Важливою складовою якісного освітнього середовища є створення повноцінного українськомовного простору, у якому дитина природно чує та використовує українську мову протягом усього перебування в закладі дошкільної освіти. Українська мова як мова освітнього процесу має послідовно використовуватися під час організованої освітньої діяльності, гри, прогулянок, режимних моментів, свят, гурткової роботи та повсякденного спілкування.

Україномовним має бути і предметно-розвивальне та інформаційне середовище: книжки, дидактичні матеріали, написи в осередках, інформаційні матеріали для батьків, меню.

Водночас важливо не обмежувати мовну політику лише формальною наявністю україномовних матеріалів. Завдання педагога – створити позитивний емоційний досвід взаємодії дитини з українською мовою через читання, пісні, театралізацію, ігри, творчість і живе спілкування.

Педагогам доцільно також підтримувати партнерство з родинами, рекомендувати якісний україномовний книжковий і цифровий контент та сприяти створенню узгодженого мовного середовища «заклад – дитина – родина».

Гнучкі моделі організації дошкільної освіти

Демографічні зміни та зменшення кількості дітей дошкільного віку впливають на чисельність контингенту вихованців і, відповідно, на наповнюваність та мережу груп у закладах дошкільної освіти. У таких умовах важливим завданням управління є пошук гнучких моделей організації освітньої діяльності, які дадуть змогу зберігати її доступність та ефективно використовувати наявні ресурси закладу.

Відповідно до статті 35 Закону України «Про дошкільну освіту» заклади можуть функціонувати за різними типами організації освітньої діяльності. Тому, за зміни потреб громади, доцільно розглядати можливість перепрофілювання окремих груп та впровадження інших форм організації дошкільної освіти.

Доцільно розглянути можливість відкриття груп за такими типами, які дозволяють організовувати освітній процес за одним або декількома напрямками Державного стандарту, зокрема, **«центр педагогічного партнерства»** (модель, орієнтована на взаємодію закладу з родинами та підтримку батьків у розвитку дітей. Успішність такої практики підтверджують ЗДО інших областей) або **«центр розвитку дитини»** (таку групу можуть відвідувати як вихованці вашого закладу, так і діти, які здобувають дошкільну освіту в інших суб'єктів освітньої діяльності або у сім'ї).

Досвід реалізації таких моделей в інших областях може бути корисним для громад Полтавщини: <https://www.youtube.com/watch?v=YNMjKEL9aUw>

Нормативне регулювання діяльності відповідних типів організації дошкільної освіти визначено постановою Кабінету Міністрів України від 07.07.2025 № 818: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2025-%D0%BF#Text>

Законодавство також передбачає можливість формування різновікових груп зі списковим складом до 10 дітей за умови, що до їх складу входить хоча б одна дитина віком від 1 до 3 років (стаття 17 Закон України «Про дошкільну освіту»). Така модель дає змогу гнучко формувати групи відповідно до фактичної кількості дітей та їхнього віку. Залежно від вікового складу група може функціонувати за типом «ясла» або «дитячий садок».

Пріоритети дошкільної освіти Полтавщини у 2026/2027 навчальному році

Важливою складовою автономії закладу дошкільної освіти є право самостійно визначати пріоритетні напрями діяльності з урахуванням потреб дітей, запитів родин, особливостей освітнього середовища та результатів роботи за попередній навчальний рік. Серед актуальних орієнтирів залишаються забезпечення психологічного благополуччя та стійкості учасників освітнього процесу, формування національної ідентичності й ціннісних орієнтацій дітей, розвиток соціальних та емоційних навичок, створення безпечного й інклюзивного середовища та розбудова партнерської взаємодії з родинами.

У цьому контексті з вересня 2026 року продовжується реалізація інноваційної парціальної програми **«Думай на рівних» (Think Equal)**, спрямованої на соціально-емоційний розвиток дітей, формування демократичних цінностей, розвиток критичного мислення, ефективної комунікації, емпатії, упевненості в собі та навичок конструктивної взаємодії з іншими.

У 2026/2027 навчальному році передбачається розширення практики впровадження програми та залучення до проекту нових педагогічних працівників закладів дошкільної освіти Полтавщини. Актуальна інформація щодо можливостей участі та організації навчання педагогів буде оприлюднюватися Полтавською академією неперервної освіти імені М. В. Остроградського.

Якість дошкільної освіти формується щоденно – через професійність педагогів, підтримку родини, безпечне середовище та увагу до індивідуальних потреб кожної дитини. Саме узгоджена взаємодія всіх учасників освітнього процесу створює основу для повноцінного розвитку дитини та формує міцне підґрунтя її подальшого навчання, соціалізації та життя.

***Ірина МОРГУН**, методист відділу розвитку дошкільної та початкової освіти Полтавської академії неперервної освіти ім. М.В. Остроградського*